

»The Shining«

en stor og ægte provokation

Per Calum

Jack Nicholson i en scene fra »The Shining«

»The Shining« er en ægte Kubrick-film: Smuk, gennemarbejdet i hver detalje, på én gang koligt analyserende og lidenskabelig i sin konsekvens, dristigt udfordrende i sit perspektiv, hele tiden utroligt fascinerende. Den ligner et mesterværk.

Alligevel har danske dagbladsanmeldere haft påfaldende svært ved at goutere filmen. De skuffede forventninger præger anmeldelserne, og der gøres et nummer ud af, at filmen, skønt en gyser, endda en okkult sådan, slet ikke overholder genrens uskrevne love.

En nærliggende årsag er selvfølgelig at Kubrick først og fremmest accepterer sine egne love, og hvor genren for andre filmskabere først og fremmest synes at være en stiløvelse, en mere eller mindre fantasifuld leg med genrekonventioner, der er legen for Kubrick dødelig alvor, og det er nok på dette punkt anmelderne er gået i vandet. Bevares, alle har kunnet se, at filmen er »dygtig« indtil det virtuose, men at finde nogen dybere mening bag Kubricks formelle håndlag er tilsyneladende ikke faldet nogen ind, skønt filmen

tematisk er nært beslægtet med Kubricks tidligere film.

En tilsvarende modtagelse blev for en snes år siden en anden slags gyser til del. Dengang var det Jean Renoirs »Dr. Cordeliers testamente«, man ikke brød sig om, og det er fristende om modtagelsen af »The Shining« at bruge samme formulering, som Erik Ulrichsen for 20 år siden benyttede om anmeldelserne af »Dr. Cordeliers testamente«. »Et kritisk justitsmord« kaldte Ulrichsen modtagelsen.

Kubricks film er langt bedre end Renoirs, men begge har samme udgangspunkt. Begge vil de skildre ondskaben, selvste Det Onde om man vil, og det er slet ikke utænkeligt om Kubrick ligesom Renoir har ladet sig inspirere af Robert Louis Stevensons stadig fængslende novelle »The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde«, selvom det er en knaldroman af Stephen King, der danner grundlag for »The Shining«.

Om Kubrick selv tror på historiens parapsykologiske hændelser er i og for sig ligegyldigt. Væsentligst har det været, at netop den historie kunne danne basis for at lade den i bund og grund uforklarlige ondskab materialisere sig. Og Kubrick tror på, at Det Onde eksisterer, hvad enten han viser det i en Dr. Stran-

denshistorien er fyldt med eksempler. Dagligdagen for resten også, om ellers beretninger om hustrumishandling og børnemishandling står til troende. Og hidtil har vist kun mishandlerne benægtet mishandlingerne. Jo, ondskaben er en faktor, og den huserer i »The Shining«, uden at Kubrick af den grund forsøger, hvad en psykologisk realisme kræver.

Historien begynder helt hverdagsagtigt, da Jack Torrance ankommer til det enorme og øde beliggende The Overlook Hotel i Colorados bjerge. Hvert år lukker hotellet i fem strenge vintermåneder, men en opsynsmand skal der være, og Jack Torrance får jobbet. Inden han slår til advarer han om, at isolationen kan være en ubehagelig faktor, og han får at vide, at der 10 år tidligere, i 1970,

tede hække til hotellet hørende labyrint, der er mindst lige så besværlig at finde rundt i som den Gøg og Gokke for vild i, da de i sin tid kom til Oxford. Inde i hotellet findes en model af labyrinten, og mens mor og søn går tur i den rigtige labyrint stirrer Jack Torrance på modellen, hvorefter Kubrick klipper til et billede af den rigtige labyrint fotograferet ovenfra i samme synsvinkel som Jacks, da han kigger ned på modellen. Og hvor vi tidligere har oplevet konkrete eksempler på Dannels synskhed (den tidligere opsynsmands to piger står pludselig foran ham og beder ham komme og lege med dem – »for ever and ever«) står det nu klart, at også Jack Torrance har anlæg for det overnaturlige. Men der er meget langt fra den gotiske gysers for-

Jack Torrance (Nicholson) ansættes som opsynsmand og bedyrer at isolationen ikke vil genere ham.

Efter et par måneder på hotellet vågner Jack Torrance med mareridt og trostes af hustruen (Shelley Duvall).

gelove eller en Alex i »A Clockwork Orange« eller en Jack Torrance i »The Shining«.

I alle sine film har Kubrick mere eller mindre tydeligt demonstreret en dybtliggende pessimisme. Mennesket er et såre ufuldkomment væsen, mener Kubrick, og det kan ingen ideologi ændre noget ved. Det er en holdning, der nødvendigvis må bringe Kubrick i modvind, ikke mindst i vor del af verden, der så tydeligt er præget af de teorier, som Marx og Freud er ophavsmænd til.

Det er næppe urimeligt (omend nok noget generaliserende) at hævde, at både Marx og Freud (og deres efterfølgere) tror på det gode i mennesket i en sådan grad, at de siger, at vi skal blot lave menneskets omgivelser om, så vil alt være godt, så er porten åbnet til et jordisk paradys, hvor ingen slange kan trives. Og så kommer altså Stanley Kubrick, der vedblivende og stædigt med sine film hævder, at der eksisterer en verden udenfor Marx og Freuds. Det er selvsagt en holdning, som mange vil have meget svært ved at acceptere. Mange års tilvænning har fået os til at tro på teorien om det gode menneske i de gode omgivelser.

Med et lån fra den politiske debat kan man næsten tale om et finlandiseret menneskesyn, der slet ikke levner plads for Det Onde, skønt ingen endnu har kunnet forklare f.eks. nazismens rædsler eller Stalins masseudryddelser eller folkedrabene i Kampuchea. Ver-

hædte grimme ting på hotellet. Tilsyneladende blev den daværende opsynsmand kulret i hovedet. I hvert fald myrdede han sin kone og sine børn, to piger i 8-10 års alderen, huggede dem brutalt i småstykker med en økse og begik derefter selvmord med et dobbeltløbet haglgevær (der i filmens danske undertekster lidt sjusket er blevet til en pistol; også senere i filmen er der sjusk i oversættelsen: »Cabin fever« er f.eks. ikke »kahytsfeber«, og »fifty sirloin steaks« er ikke »50 bøffer« men 50 oksestege).

Jack Torrance drømmer om at skrive en bog; han mener at de fem måneders isolation vil være en fordel for ham, og han hævder med stor sikkerhed, at både hans kone Wendy og sønnen Danny vil elske hotellet, en påstand der omgående dementeres i et klip til Wendy og Danny, hvori sønnen ikke lyder spor begejstret for at skulle flytte ud i ødemærket. Meget hurtigt efter ankomsten til hotellet viser det sig, at Danny ejer clairvoyante evner. Han fornemmer, at der hviler en forbandelse over hotellet, og da han spørger den også clairvoyante chefkok, om der engang er sket noget på værelse 237, benægter kokken synligt altereret dette, og tilføjer så, at Danny skal holde sig borte fra værelset.

Så begynder hverdagen i de nye omgivelser. Jack har svært ved at komme i gang med sin roman, Danny leger, og sammen med sin mor udforsker han den af kunstfærdigt plan-

heksede hus og personer til Kubricks hotel, hvor de overnaturlige hændelser indtræffer i en helt realistisk ramme, der tillader Kubrick at stramme skruen med et mesterskab, der er fuldt på højde med Henry James' i »The Turn of the Screw«.

Med insisterende billeder af en tungsindigt rugende Jack Torrance illustrerer Kubrick med mesterlig beherskelse af Jack Nicholsons talent, hvorledes denne Jack Torrance går i mental opløsning, på vej til at blive splittet i en god og en ond side indtil det onde helt tager magten. Det antydes diskret i en scene, hvor Danny er på vej igennem forældrenes soveværelse. Faderen kalder Danny hen til sig og spørger ham, om han er glad. For det skal han være, intet i denne verden betyder mere, bedyrer han helt oprigtigt, for så – da den synske Danny spørger faderen om denne nogensinde vil gøre mor og søn ondt – lynhurtigt at skifte sindsstemning. Som om han allerede selv har fornemmet, at han kan finde på at gøre sin forgænger i jobbet kunsten efter.

Og i en senere følgende scene vågner Jack Torrance rædselsslagen op og fortæller, at han i et mareridt har drømt, at han hugger konen og barnet i småstykker. Umiddelbart efter kommer en betuttet Danny ind i rummet. På halsen har han et mærke, som om en har forsøgt at kvæle ham, og han betror moderen, at det er sket på værelse 237, som han havde dristet sig ind i, da han opdagede at døren

stod åben. Jack begiver sig til værelse 237. Og ligesom han i en foregående scene pludselig har oplevet en bartender skænke ham en drink, så oplever han nu, at der virkelig er en kvinde i 237. Han omfavner hende, efter at hun er steget op af badekarret, men da han tilfældigt ser i spejlet, er den unge kvinde pludselig forvandlet til en kaglene, hæsleg gammel kone. Rædselsslagen flygter han, men vel tilbage hos hustruen betyder han, at der ikke var nogen i værelset, at drengen må have digtet det.

Både disse og flere efterfølgende scener må opfattes som konkrete. Det »gode« og det »onde« i Jack strides om herredømmet, og som i »Dr. Jekyll og Mr. Hyde« tager det onde magten fra det gode for til slut helt at domi-

ten udenfor hotellet. Her lykkes det drengen at slippe bort, mens faderen farer vild og til slut fryser ihjel. Mor og søn undslipper.

Kubrick fortæller sin historie med et magtfuldt greb om de mange elementer, og der er nok hentet en vis inspiration i japanske film. Adskillige scener begynder næsten som var der tale om en Ozu-film med et udsnit af et interiør for så at drage hele rummet ind, og i adskillige scener med en vildt og dog kontrolleret grimasserende Jack Nicholson (en af hans største præstationer) er det nok muligt at finde en inspiration fra japanske skrækfilm, ligesom også lydsiden peger mod japansk film. Det gælder valget af Bartoks musik, hvori slagtojt spiller en dominerende rolle, og det gælder i brugen af realyde. Ikke mindst i en-

reinkarnation som en realitet, og det kan man sagtens vælge at afvise som noget man ikke kan tro på, men det skal med fordi filmen, om man tager den for sit pålydende, og det mener jeg man skal, er én lang demonstration af, at Det Onde ikke kun findes i os selv, som psykologien vil vide det, men at det så at sige ejer selvstændigt liv og eksisterer også udenfor menneskene og under visse omstændigheder evner at få mennesker i sin magt.

Det er ikke mindst i dette aspekt filmen fungerer som en stor og ægte provokation.

Umiddelbart efter mareridtet kommer sønnen Danny ind med kvælningsmærker på halsen. En fremmed dame har gjort det, siger han.

Torrance søger tilflugt i hotellets tomme bar, hvor pludselig en bartender materialiserer sig.

ner. Og i en ægte skrækscene overrasker Jack hustruen i færd med at læse, hvad han gennem mange uger har skrevet. Gentaget i det uendelige læser hun med stigende rædsel sætningen »All that work and no play makes Jack a dull boy«. Og da han hadefuldt trænger Wendy baglæns gennem rummet og op ad trappen mod deres soveværelse, langer hun desperat ud efter ham med det baseballbat, som hun siden sønnens oplevelse har gået rundt med. Bevidstløs tumler han om for enden af trappen og kommer langsomt til sig selv, mens hun lukker ham inde i et forrådsrum i kælderens. Hun fortæller ham, at hun vil bringe Danny til læge. Derefter vil hun vende tilbage og lukke ham ud – og han ler. Satanisk. Snebilen har han fjernet strømfordeleren fra, og radioen har han ødelagt. De er helt afsondret fra omverdenen. Men Jack har forbindelse med en anden verden og dennes mennesker, der stadig befolker hotellet for dem, der kan se dem. Og efter at Jack har lovet nu at tage livet af hustruen og sønnen, springer låsen til kælderrummet pludselig op, og bevæbnet med en økse går han mod soveværelset for at gentage mordet. Han hugger sig igennem den låste dør, men hører så en motor udenfor. Det er den clairvoyante cheffok, der har fornemmet at noget var galt og nu er kommet for at hjælpe. Jack dræber ham med et enkelt øksehug, hvorefter han haster efter Danny, der søger tilflugt i labyrin-

rent ud fremragende scene, hvor den lille Danny på sin trehjulede cykel suser rundt i hotellets lange gange, og alt efter om han kører over trægulv eller tæpper skaber lyden en søregen og truende effekt, der helt korresponderer med musikvalget.

Også i billederne formår Kubrick med talentets selvfølgelig autoritet at skabe sære stemninger, og han gør det uden brug af en eneste konventionel skrækfilmefekt. En bal-scene i det ellers øde hotel er af formidabel effekt. Jack Torrance vandrer rundt i hotellets lange gange, og da han når frem til The Gold Room (et skilt udenfor oplyser, at her står tiden stille) finder han den store sal fyldt med festklædte mennesker, hvorefter følger en konfrontation med en tjener, som Jack genkender som den opsynsmand, der i 1970 myrdede sin kone og to børn i værelse 237. Dette benægter tjeneren og hævder, at han burde vide det, thi han har altid været der, og han var der, da Jack blev ansat som opsynsmand.

Det kan lyde som noget tøjeri, men indenfor den valgte ramme er der faktisk god mening og megen konsekvens i afsnittet. Da filmen er slut tilføjer Kubrick et diskret PS, en slags nøgle til historien. Langsomt kører kameraet ind på et gruppebillede på en væg i hotellet. I centrum står en festklædt Jack Torrance, hvorefter kameraet viser en tekst på billedet, der fortæller at det er taget under en 4. juli fest år 1921. Der antydes her, at vi står overfor

THE SHINING – ONDSKABENS HOTEL

The Shining. England 1980. **P-selskab:** Hawk Film Ltd/Peregrine. I samarbejde med The Producer Circle Company (Robert Fryer, Martin Richards, Mary Lea Johnson). **Ex-P:** Jan Harlan. **P-leder:** Douglas Twiddy. **P/Instr:** Stanley Kubrick. **Instr-ass:** Brian Cook, Terry Needham, Michael Stevenson. **Manus:** Stanley Kubrick, Diane Johnson. **Efter:** Roman af Stephen King. **Foto:** John Alcott. **Kamera:** Kelvin Pike, James Davis/**Ass:** Peter Robinson, Martin Kenzie, Danny Sheldermine. **Steadicam-foto:** Garrett Brown. **Luft-foto:** MacGillivray Films. **2nd unit-foto:** Douglas Milsome. **Farve:** Eastman(?). **Farve-kons:** Eddie Gordon. **Klip:** Ray Lovejoy/**Ass:** Gill Smith, Gordon Stainforth. **P-tegn:** Roy Walker. **Ark:** Les Tomkins. **Dekor:** Robert Walker, Tessa Davies. **Rekvis:** Peter Hancock, Barry Arnold, Philip McDonald, Peter Spencer. **Kost:** Milena Canonero; Ken Lawton, Ron Beck. **Musik:** Bela Bartoks »Musik for Strygere, Slagtøj og Celesta«; Krzysztof Penderecki; György Ligeti; Wendy Carlos og Rachel Elkind. **Tone:** Ivan Sharrock, Richard Daniel, Wyn Ryder, Dino Di Campo, Jack Knight, Bill Rowe. **Makeup:** Barbara Daly, Tom Smith. **Frisurer:** Leonard. **Medv:** Jack Nicholson (Jack Torrance), Shelley Duvall (Wendy Torrance), Danny Lloyd (Danny Torrance), Scatman Crothers (Hallenrann), Barry Nelson (Ullman), Philip Stone (Grady), Joe Turkel (Lloyd), Anne Jackson (Læge), Tony Burton (Durkin), Lia Beldam (Ung kvinde i badekar), Billie Gibson (Gammel kvinde i badekar), Barry Denen (Watson), David Baxt (1. Forest Ranger), Manning Redwood (2. Forest Ranger), Lisa Burns, Louise Burns (Gradys datter), Robin Pappas (Sygeplejerske), Alison Coleridge (Sekretær), Burnell Tucker (Politimand), Jana Sheldon (Stewardesse), Kate Phelps (Receptionist), Norman Gay (Skadet gæst). **Udi:** Warner-Metronome. **Prem:** 26.9.80 – Palads + Bio 5 (Aalborg) + Kosmorama (Århus) + Lido (Vejle) + Kino (Odense).